

<https://doi.org/10.34142/23129387.2025.73.19>

УДК 159.9

ORCID 0000-0003-3528-7569

ORCID 0000-0003-3959-8575

ORCID 0009-0000-8774-2661

ПСИХОЕМОЦІЙНІ СТАНИ ЖІНОК В УМОВАХ ВІЙНИ

Кіра В. Седих^{1А}, Тетяна Є. Комісова^{2А}, Ульяна Герасимова³

*1 – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна
E-mail: kirasedykh@nupr.edu.ua*

*2 – кандидат біологічних наук, професор, завідувач кафедри анатомії та фізіології людини імені професора Я.Р. Синельникова, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна
E-mail: komisova.t.e.@gmail.com*

*3 - магістрантка кафедри психології, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна,
E-mail: u.gerasimova@gmail.com*

Актуальність дослідження. Військовий конфлікт кардинально змінив життя кожного українця, але саме жінки стикаються з унікальним набором викликів, які чинять вплив на їх психоемоційний стан.

Мета дослідження – визначити особливості прояву психоемоційних станів жінок в умовах війни із урахуванням об'єктивних стресогенних чинників (втрати близьких людей та житла).

Методи дослідження. Ми використали тест «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенк), що дозволяє оцінити деякі неадаптивні стани (тривога, фрустрація, агресія) і властивості особистості

(тривожність, фрустрованість, агресивність і ригідність); Шкалу тривоги та депресії PSM-25 та Шкалу безнадійності А. Бека. У дослідженні взяли участь 65 жінок. В якості незалежних змінних оцінювалась наявність загиблих родичів, місце проживання (біженці (зовнішні мігранти), проживання на тому ж самому місці з початку війни, внутрішні переселенці, особи що повернулися додому), міру пошкодження житла під час війни.

Результати. Визначено особливості прояву тривожності, депресії, безнадії, ригідності, агресивності у жінок із різним статусом проживання, за умови наявності загиблих родичів та втрати житла.

Висновки. За результатами емпіричного дослідження було встановлено, що показники тривоги та депресії є вищими у внутрішньо переселених осіб, що мають загиблих родичів та в яких житло було повністю зруйноване. Показники фрустрації, тривожності є вищими у жінок-біженців, що не мають загиблих родичів, а безнадії - у біженців, що мають загиблих родичів. Показники фрустрації є нижчими у жінок-переселенок, що повернулися і в яких житло було частково пошкоджене. У внутрішньо переселених осіб із повністю зруйнованим житлом показники безнадії є вищими, так само як і біженців із пошкодженим житлом.

Ключові слова: війна, військовий конфлікт, жінки, травматичні події, стресогенні чинники, тривога, депресія, безнадія, агресивність, ригідність, фрустрація.

Psycho-emotional states of women in wartime

Kira V. Sedypk^{1A}, *Tetyana E. Komisova*^{2A}, *Ulyana Gerasimova*³

1 - doctor of psychological sciences, professor, professor of the department of psychology and pedagogy, Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Ukraine E-mail:

kirasedykh@nupp.edu.ua

2 - candidate of biological sciences, professor, head of the department of human anatomy and physiology named after professor Y.R. Synelnikov, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine

Email: komisova.t.e.@gmail.com

*3 - student of the Department of Psychology, H.S. Skovoroda
Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine,*

E-mail: u.gerasimova@gmail.com

Relevance of the study. The military conflict has radically changed the life of every Ukrainian, but it is women who face a unique set of challenges that affect their psycho-emotional state.

The Aim of the study is to determine the features of the manifestation of psycho-emotional states of women in wartime, taking into account objective stress factors (loss of loved ones and housing).

Research methods. We used the test "Self-assessment of mental states" (G. Eysenck), which allows us to assess some maladaptive states (anxiety, frustration, aggression) and personality traits (anxiety, frustration, aggressiveness and rigidity); the PSM-25 Anxiety and Depression Scale and A. Beck's Hopelessness Scale. 65 women participated in the study. The independent variables assessed were the presence of deceased relatives, place of residence (refugees (external migrants), residence in the same place since the beginning of the war, internally displaced persons, persons who returned home), and the degree of damage to housing during the war.

Results. The features of anxiety, depression, hopelessness, rigidity, and aggressiveness in women with different residence status were determined, provided that there were deceased relatives and loss of housing.

Conclusions. According to the results of the empirical study, it was found that anxiety and depression indicators are higher in internally displaced persons who have deceased relatives and whose housing was completely destroyed. Indicators of frustration and anxiety are higher in refugee women who do not have deceased relatives, and hopelessness - in refugees who have deceased relatives. Indicators of frustration are lower in displaced women who have returned and whose housing was partially damaged. Internally displaced persons with completely destroyed housing have higher rates of hopelessness, as do refugees with damaged housing.

***Keywords:** war, military conflict, women, traumatic events, stressors, anxiety, depression, hopelessness, aggression, rigidity, frustration.*

Вступ. Військовий конфлікт кардинально змінив життя кожного українця, але саме жінки стикаються з унікальним набором викликів, які чинять вплив на їх психоемоційний стан. Через необхідність поєднувати материнство з виживанням, переживання евакуацій, втрат та невизначеності жінки несуть на собі величезний психоемоційний пресинг.

Соціальна ізоляція, втрата роботи, переїзд, розлука з близькими та зміна звичного укладу життя також погіршують психічне здоров'я. Усі ці чинники, які підривають відчуття стабільності та безпеки, почуття опори, які раніше підтримували психологічний стан. Сьогодні українська жінка змушена будувати нові стратегії виживання в умовах, для яких не має попереднього досвіду (Гупаловська, 2010; Євченко, 2022; Карамушка, 2024).

Евакуація, навіть якщо вона рятує життя, є травматичним досвідом, що кардинально трансформує стан людини. Необхідність залишити дім у короткий термін символізує втрату не лише фізичного простору, але й усього, що створювало почуття ідентичності та приналежності (Євченко, 2022; Карамушка, 2024).

Психоемоційний стан жінок, які евакуювалися з дітьми, часто ускладнюється почуттям провини за прийняте рішення поїхати або, навпаки, залишитися. Ті жінки, хто виїхали, можуть переживати “синдром вцілілого” та відчувати провину перед тими, хто залишився. Ті, хто не евакуювався, борються з питаннями “чи правильно я вчинила”, особливо коли діти зазнають впливу військових подій (Белякова & Злотнікова, 2022; Іванова & Зозуля, 2021; Міщиха & Кравченко, 2014).

У жінок-переселенок адаптація на новому місці вимагає величезних психологічних ресурсів. Необхідність будувати нове життя з нуля, знаходити роботу, школу для дітей, медичну допомогу, при цьому перебуваючи у стані невизначеності щодо майбутнього – все це фактори тиску на психологічний стан жінок. Мовний бар'єр, культурні відмінності та часом непривітне ставлення оточуючих виступають додатковими

викликами (Гаврилькевич & Олійник, 2023; Хараджи & Федоренко, 2024).

Мета дослідження – визначити особливості прояву психоемоційних станів жінок в умовах війни із урахуванням об’єктивних стресогенних чинників (втрати близьких людей та житла).

Методи дослідження. Ми використали тест «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенк), що дозволяє оцінити деякі неадаптивні стани (тривога, фрустрація, агресія) і властивості особистості (тривожність, фрустрованість, агресивність і ригідність); Шкалу тривоги та депресії PSM-25 та Шкалу безнадійності А. Бека. У дослідженні взяли участь 65 жінок. В якості незалежних змінних оцінювалась наявність загиблих родичів, місце проживання (біженці (зовнішні мігранти), проживання на тому ж самому місці з початку війни, внутрішні переселенці, особи що повернулися додому), міру пошкодження житла під час війни.

Результати.

З рис. 1 видно, що показники тривоги та депресії не залежать від статусу та наявності загиблих родичів, утім у внутрішньо переселених осіб, що мають загиблих родичів, ці стани виражені дещо вище.

Рис. 1 Показники тривоги та депресії в залежності від статусу та наявності загиблих родичів.

З рис. 2 видно, що показники тривожності не залежать від статусу та наявності загиблих родичів, утім у біженців, що не мають загиблих родичів, ці стани виражені дещо вище.

Рис. 2 Показники тривожності в залежності від статусу та наявності загиблих родичів.

З рис. 3 видно, що показники фрустрації не залежать від статусу та наявності загиблих родичів, утім у біженців, що не мають загиблих родичів, ці стани виражені дещо вище.

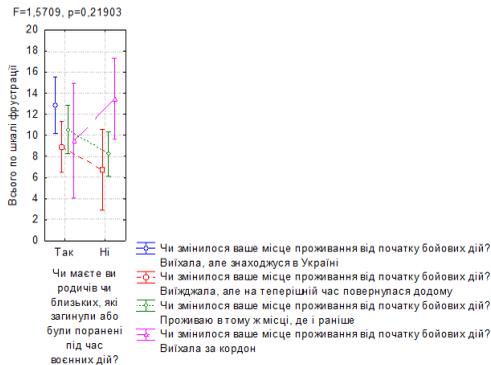

Рис. 3 Показники фрустрації в залежності від статусу та наявності загиблих родичів.

З рис. 4 видно, що показники агресії не залежать від статусу та наявності загиблих родичів.

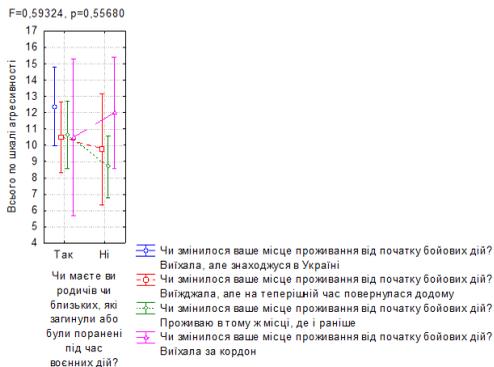

Рис. 4 Показники агресивності в залежності від статусу та наявності загиблих родичів.

З рис. 5 видно, що показники ригідності не залежать від статусу та наявності загиблих родичів.

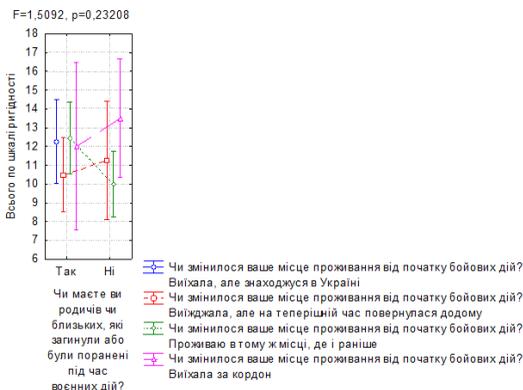

Рис. 5 Показники ригідності в залежності від статусу та наявності загиблих родичів.

З рис. 6 видно, що показники безнадії не залежать від статусу та наявності загиблих родичів, утім у біженців, що мають загиблих родичів, ці стани виражені дещо вище.

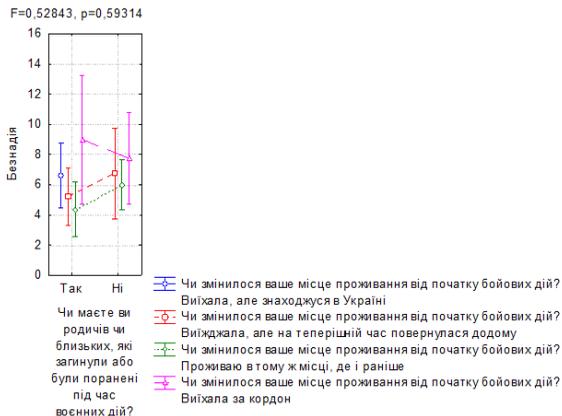

Рис. 6 Показники безнадії в залежності від статусу та наявності загиблих родичів.

Показники тривоги та депресії не залежать від статусу проживання та стану житла, утім вони дещо вище у внутрішніх переселенців, в яких житло було повністю зруйноване (рис. 7).

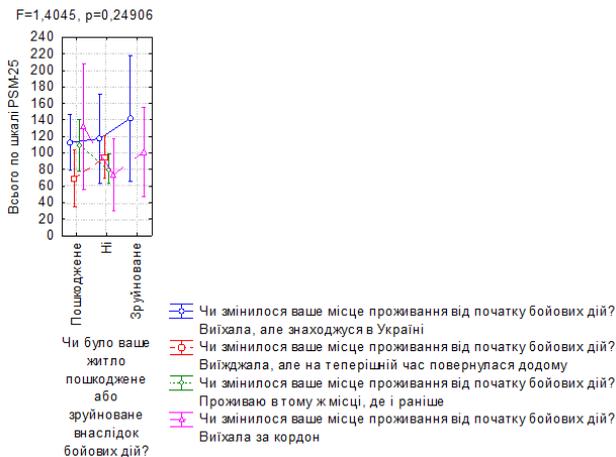

Рис. 7 Показники тривоги та депресії в залежності від статусу та стану житла.

Показники тривоги та депресії не залежать від статусу проживання та стану житла, утім вони дещо вище у внутрішніх переселенців, в яких житло було повністю зруйноване (рис. 8).

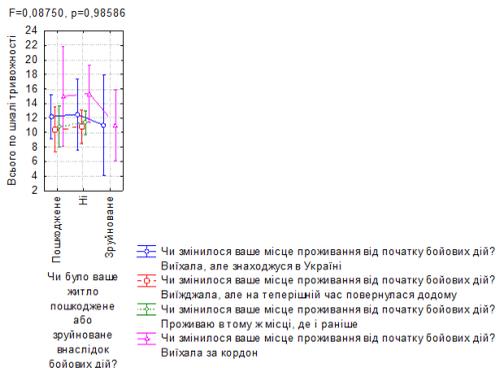

Рис. 8 Показники тривожності в залежності від статусу та стану житла.

Показники фрустрації не залежать від статусу проживання та стану житла, утім вони дещо нижче у переселенців, що повернулися і в яких житло було пошкоджене (рис. 9).

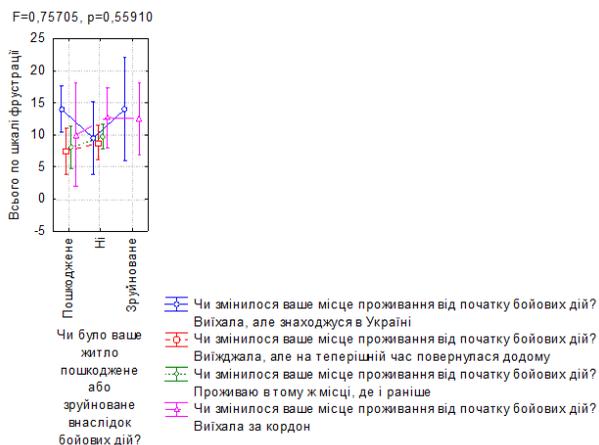

Рис. 9 Показники фрустрації в залежності від статусу та стану житла.

Показники агресивності не залежать від статусу проживання та стану житла (рис. 10).

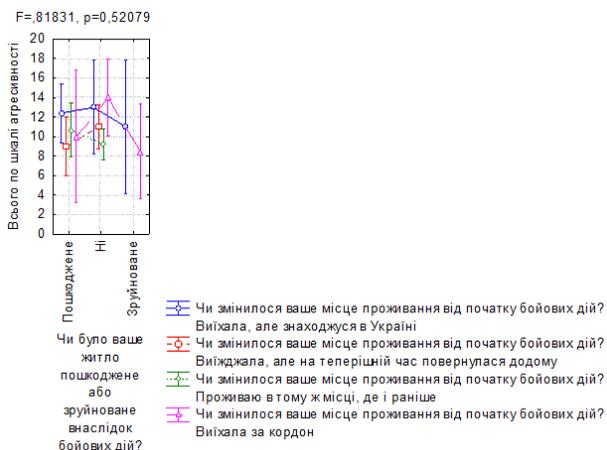

Рис. 10 Показники агресивності в залежності від статусу та стану житла.

Показники ригідності не залежать від статусу проживання та стану житла (рис. 11).

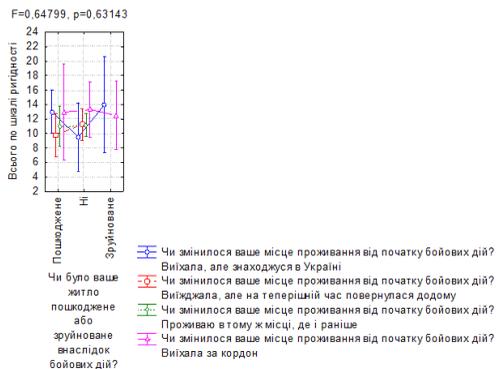

Рис. 11 Показники ригідності в залежності від статусу та стану житла.

У ВПО із повністю зруйнованим житлом показники безнадії є вищими, так само як і біженців із пошкодженим житлом (рис. 12).

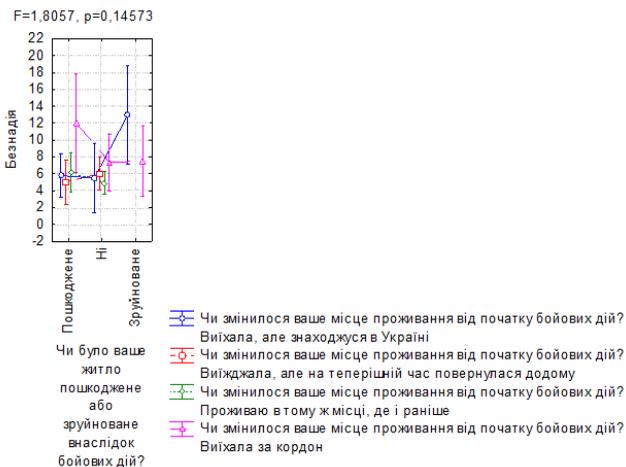

Рис. 12 Показники безнадії в залежності від статусу та стану житла.

Висновки.

За результатами емпіричного дослідження було встановлено, що показники тривоги та депресії є вищими у внутрішньо переселених осіб, що мають загиблих родичів та в яких житло було повністю зруйноване. Показники фрустрації, тривожності є вищими у жінок-біженців, що не мають загиблих родичів, а безнадії - у біженців, що мають загиблих родичів. Показники фрустрації є нижчими у жінок-переселенок, що повернулися і в яких житло було частково пошкоджене. У внутрішньо переселених осіб із повністю зруйнованим житлом показники безнадії є вищими, так само як і біженців із пошкодженим житлом.

Література:

Белякова С. М., Злотнікова І. Г. (2022). Особливості емоційних переживань жінок середнього дорослого віку. *Перспективи та інновації науки*. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 9 (14). 504-516. URL:

<http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/2311/2312>

Гаврилькевич В., Олійник М. (2023). Гендерні особливості емоційного реагування на війну. *Психологічні травелоги: науковий журнал*. 3. 100-112. URL:

<https://pt.khmnu.edu.ua/index.php/pt/article/view/109/97>

Гупаловська В. (2010). Гендерні детермінанти суб'єктивного благополуччя жінок: теоретичний аналіз. *Соціогуманітарні проблеми людини*, 4. 208-223. <https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/27425>

Євченко І. М. (2022). Емоційний стан українців під час російсько-української війни. *Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми: збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 22 квітня 2022 р.). Київ, 45-49. URL:

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730958/1/Збірник%20тез%20V%20Міжнародної%20науково-практичної%20конференції%20Психологічні%20виміри%20особистісної%20взаємодії%20суб'єктів%20освітнього%20простору.pdf>

Іванова Т., Зозуля І. (2021). Гендерні особливості прояву тривоги та депресії. *Вісник Львівського університету*. Серія

психологічні науки. 10. 68-76. URL: http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/10_2021/12_.pdf

Карамушка Л.М. (2024). Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати: методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, URL: <http://psychology-naes-ua.institute/read/2644/>

Мищиха Л. П., Кравченко В. Ю. (2024). Особливості психологічного благополуччя жінки у період середньої дорослості. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія.* 2. 20-24. URL: <http://psy-visnyk.uzhnu.uz.ua/index.php/psy/article/view/114/206>

Хараджи М. В., Федоренко А. П. (2024). Дослідження особливостей емоційно-психічного стану вимушено переміщених жінок під час війни. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія.* 2. 97–101. URL: <https://doi.org/10.32782/psyspu/2024.2.18.>

Отримано: 29 09 2025 року

Прорецензовано: 05 10 2025 року

Прийнято до друку: 22 10 2025 року

